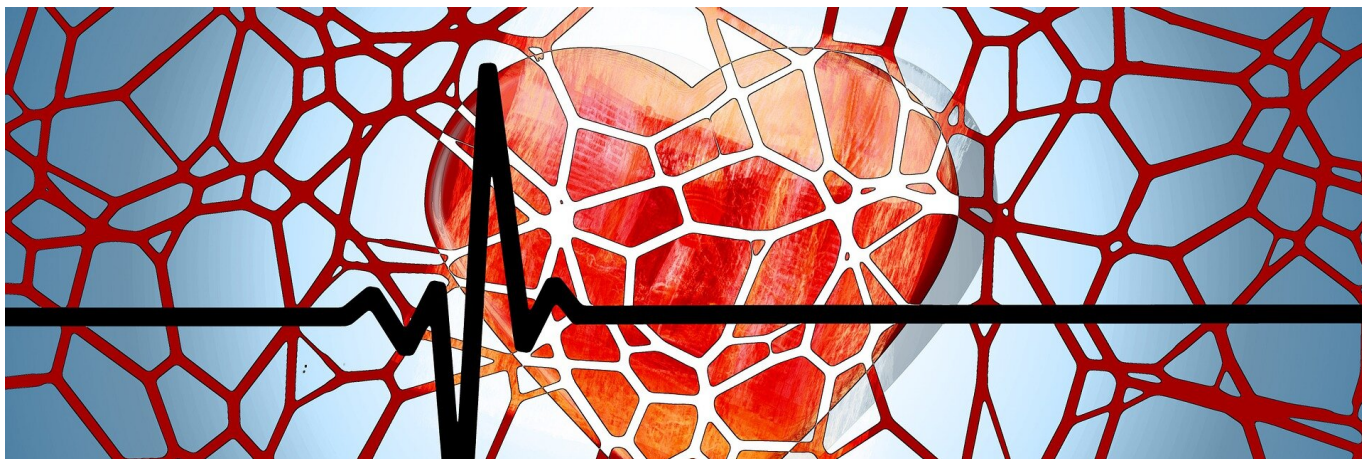

Układ limfatyczny a układ krwionośny – porównanie

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Grafika interaktywna](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Układ limfatyczny a układ krwionośny – porównanie

Układy naczyniowe – limfatyczny i krwionośny – współpracują ze sobą, aby utrzymać równowagę wewnątrzustrojową.

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

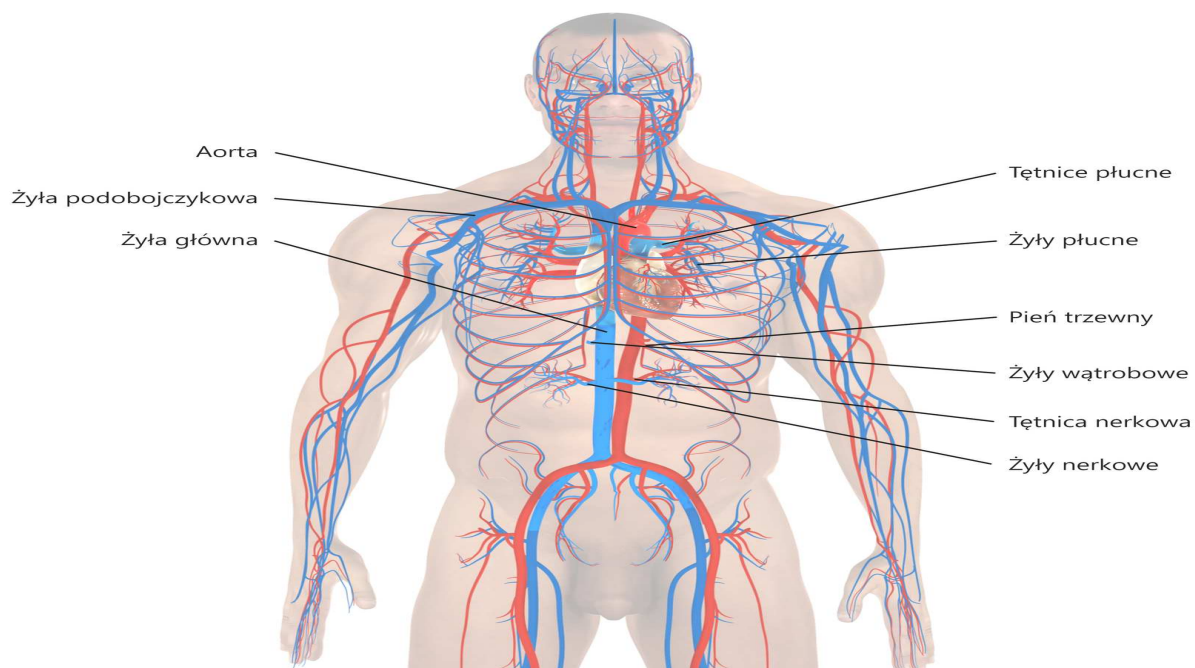
Układ krążenia (naczyniowy) człowieka umożliwia transport płynów ustrojowych w organizmie. Składa się z dwóch części: układu krwionośnego oraz układu limfatycznego. Działanie obu systemów wzajemnie się uzupełnia: cechują się one odmienną budową i pełnią odrębne funkcje.

Twoje cele

- Scharakteryzujesz budowę układu krążenia człowieka.
- Określisz cechę wspólną dla układu krwionośnego i limfatycznego.
- Omówisz różnice pomiędzy układem krwionośnym a limfatycznym.

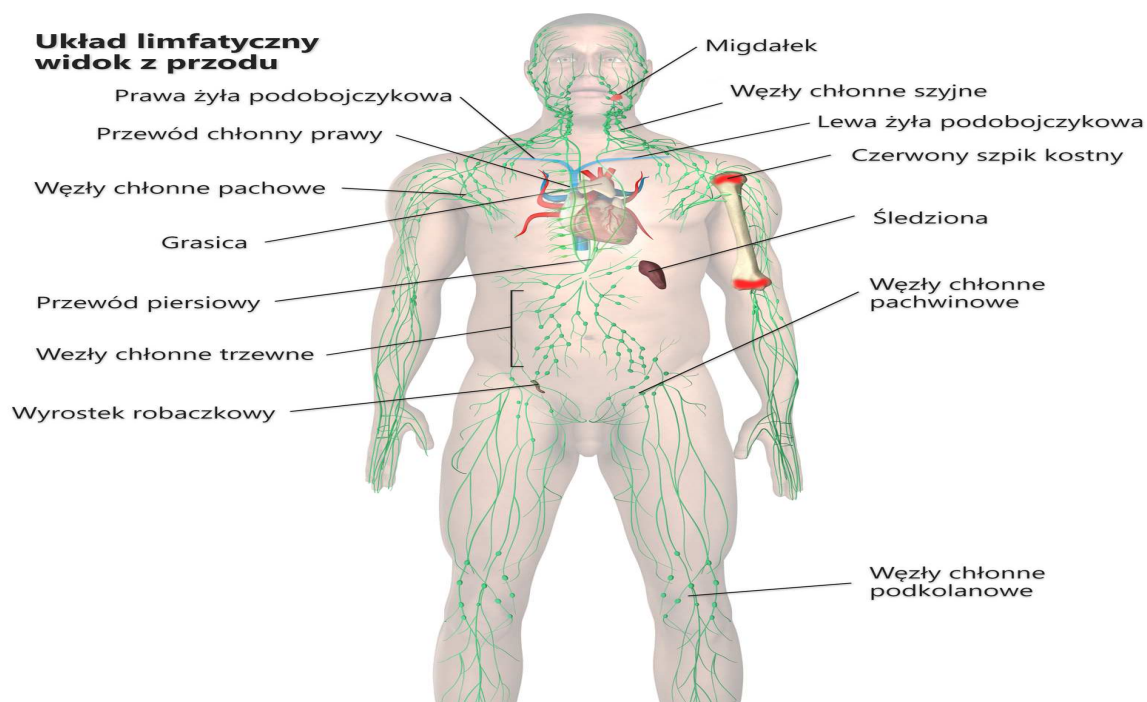
Przeczytaj

U człowieka występują dwa układy naczyń: krwionośny i limfatyczny, które tworzą wspólnie układ krążenia. Pierwszy z nich odpowiada za rozprawdanie krwi po organizmie, drugi – za obieg [limfy](#).

Budowa układu krwionośnego człowieka.

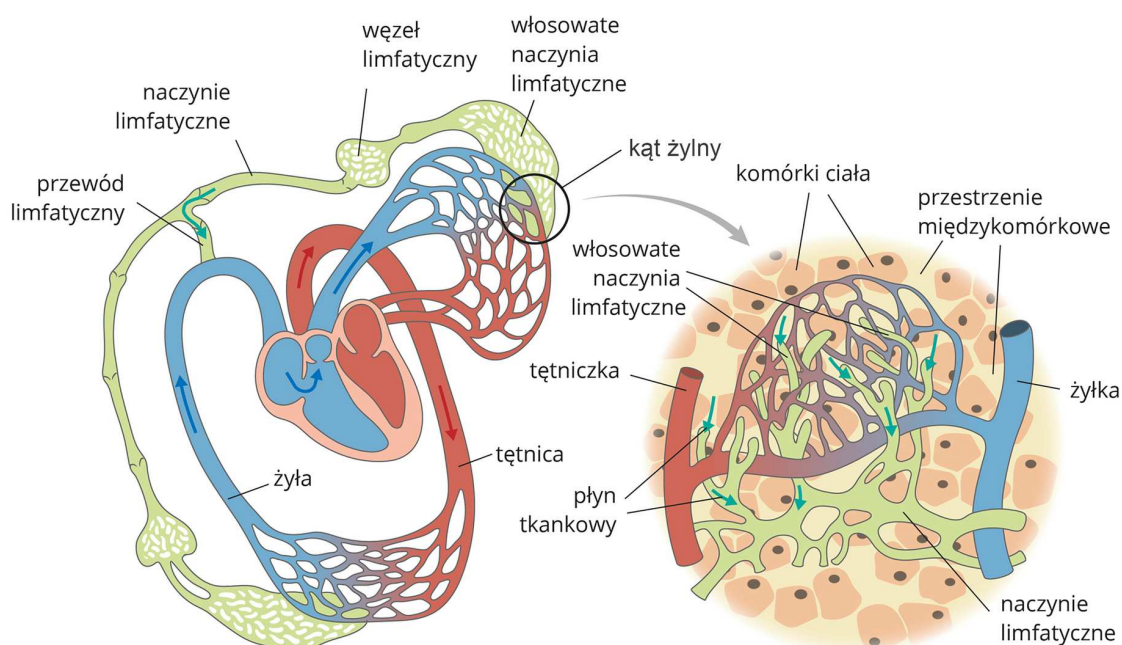
Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Budowa układu limfatycznego człowieka.

Miejscami, w których układ krwionośny i limfatyczny łączą się ze sobą, są **kąty żylne**. Lewy kąt żylny to połączenie żyły szyjnej wewnętrznej i żyły podobojczykowej lewej. Uchodzi do niego **przewód piersiowy**, zbierający większość limfy z organizmu. **Przewód chłonny prawy** jest krótki i odprowadza limfę tylko z prawej kończyny górnej, prawej połowy klatki piersiowej, szyi i głowy. Więcej informacji na ten temat znajdziesz w e-materiale [Budowa i funkcje układu limfatycznego człowieka](#).

Schemat układu krążenia ilustrujący związek układu limfatycznego z krwionośnym.

Źródło: Andrzej Bogusz, licencja: CC BY 3.0.

Krążąca po całym organizmie limfa wspomaga funkcje układu krwionośnego. Krew –mimo rozbudowanej sieci naczyń krwionośnych – nie jest w stanie dotrzeć do wszystkich komórek, by dostarczyć im niezbędne do prawidłowego funkcjonowania substancje oraz odebrać produkty przemiany materii. Zarówno układ krwionośny, jak i limfatyczny biorą udział w mechanizmach fizjologicznych, które mają na celu zapewnienie względnie stałego środowiska wewnętrznego organizmu niezależnie od zmieniających się warunków zewnętrznych. Innymi słowy, uczestniczą w utrzymaniu **homeostazy** wewnątrzustrojowej.

W tkankach układ limfatyczny uczestniczy w transporcie składników odżywczych do komórek oraz w odprowadzaniu z nich zbędnych produktów przemiany materii. Układ krwionośny natomiast zapewnia ciągły przepływ krwi przez naczynia włosowate wszystkich tkanek i narządów. Dodatkowo warunkuje dyfuzję składników osocza i płynu

tkankowego przez ściany kapilar. Dzięki połączeniu tych dwóch układów dochodzi do ciągłej wymiany substancji między krwią a limfą.

Mimo tak ścisłej współpracy obu układów występują między nimi liczne różnice strukturalne i funkcjonalne.

Różnice między układem krwionośnym a limfatycznym

Najważniejsze odmienności między układem krwionośnym a układem limfatycznym wymieniono w poniższej tabeli.

Elementy	Układ krwionośny	Układ limfatyczny
Typ układu	układ zamknięty (płyn ustrojowy krąży w zamkniętym systemie naczyń)	układ otwarty (naczynia otwierają się do przestrzeni międzykomórkowych)
Ogólny schemat budowy układu	układ zbudowany z naczyń krwionośnych i serca	układ zbudowany z naczyń limfatycznych i narządów limfatycznych
Typ naczyń	naczynia krwionośne (naczynia włosowate, żyły, tętnice)	naczynia limfatyczne (prekolektory , kolektory , przewody limfatyczne)
Płyn ustrojowy wypełniający naczynia	krew	limfa
Barwa płynu ustrojowego	czerwona (w wyniku obecności w erytrocytach czerwonego barwnika krwi – hemoglobiny)	zazwyczaj jasnożółta lub bezbarwna (limfa naczyń chłonnych jelita z powodu zawartości tłuszczów ma zabarwienie mlecznożółte)

Elementy	Układ krwionośny	Układ limfatyczny
Skład płynu ustrojowego	stały	zmienny (limfa ma różny skład w poszczególnych częściach układu limfatycznego)
Kierunek przepływu płynu ustrojowego	krw płynie w obu kierunkach (zarówno do serca, jak i od serca)	limfa płynie tylko w jednym kierunku (wyłącznie w kierunku serca)
Narząd wywołujący ruch płynu ustrojowego	obecny (krw tłoczona jest do naczyń krwionośnych, dzięki skurczom serca)	brak (przepływ limfy przez naczynia limfatyczne możliwy jest dzięki skurczom mięśni otaczających naczynia limfatyczne)
Funkcja	• transport substancji odżywczych, produktów przemiany materii, hormonów i gazów oddechowych • utrzymanie prawidłowej temperatury ciała • udział w reakcjach obronnych organizmu	• transport substancji odżywczych • wchłanianie lipidów z układu pokarmowego i ich transport do krwiobiegu • udział w indukowaniu i modulowaniu reakcji immunologicznych

Słownik

ciśnienie hydrostatyczne

ciśnienie wywierane przez słup jednorodnej nieściśliwej cieczy podlegającego działaniu siły ciężkości

ciśnienie onkotyczne

ciśnienie powstające wewnątrz naczynia włosowatego na skutek zatrzymywania w nim dużych cząsteczek białek; ciśnienie to jest wyższe od ciśnienia osmotycznego w obrębie płynów tkankowych; różnica ciśnień zapobiega przedostawaniu się wody z elektrolitami z osocza do tkanek

ciśnienie osmotyczne

ciśnienie na granicy dwóch roztworów o różnych stężeniach, oddzielonych przegrodą półprzepuszczalną

hemoglobina

czerwone białko występujące w erytrocytach kręgowców i hemolimfie niektórych bezkręgowców; hemoglobina jest zdolna do odwracalnego łączenia się z tlenem i dwutlenkiem węgla – dzięki temu pełni funkcję przenośnika tlenu w organizmie

homeostaza

zdolność organizmu do utrzymywania względnie stałej równowagi w procesach życiowych; polega m.in. na utrzymywaniu stałej ilości płynów ustrojowych i ich równowagi jonowej oraz stałej temperatury ciała; w zachowaniu homeostazy uczestniczą wszystkie narządy i tkanki

kolektory

naczynia limfatyczne; posiadają zastawki naczyniowe, które umożliwiają przepływ limfy w jednym kierunku, zapobiegając jej cofaniu się

limfa (chłonka)

jeden z płynów ustrojowych, powstający na skutek przenikania osocza przez ściany włosowatych naczyń krwionośnych do przestrzeni międzykomórkowych

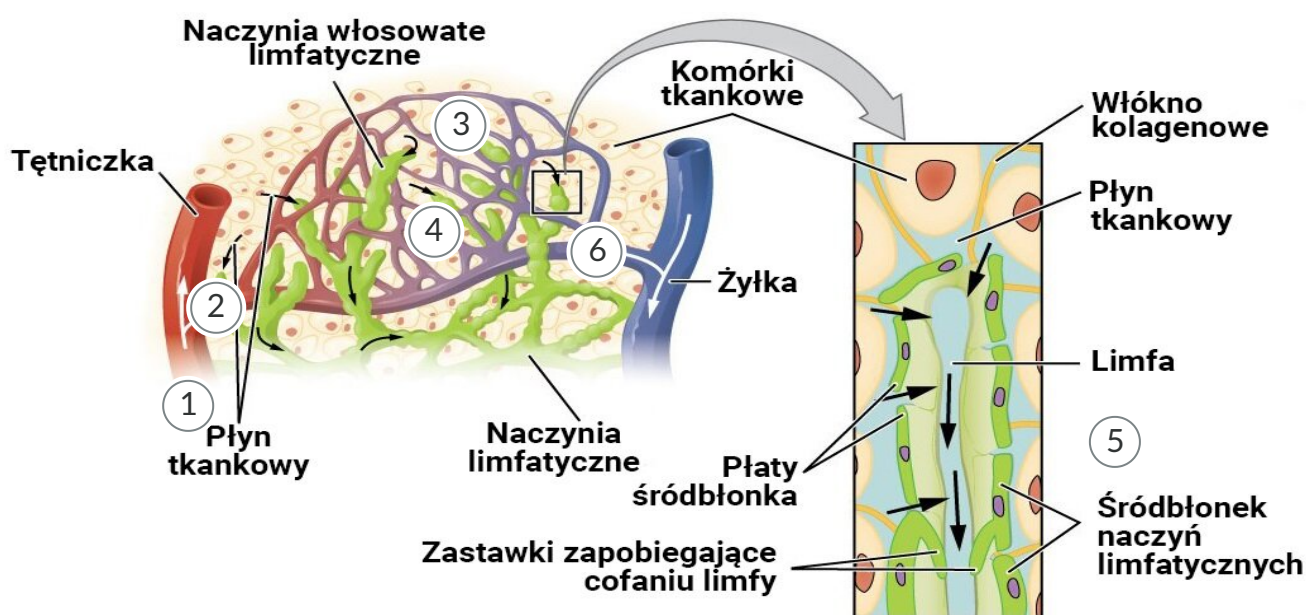
płyn ustrojowy

wodny roztwór substancji elektrolitowych i nieelektrolitowych obecny w organizmie żywym

prekolektory

transportują limfę do większych naczyń limfatycznych

Współpraca układu limfatycznego i krwionośnego w utrzymaniu stałej objętości płynów krążących w organizmie

1

Część osocza z włosowatych naczyń krwionośnych przenika do przestrzeni międzykomórkowej, tworząc płyn tkankowy. W ciągu doby powstaje ok. 20 litrów płynu.

2

Ciśnienie hydrostatyczne krwi wypycha osocze na zewnątrz przy ujściu tętniczym naczynia włosowatego, zaś ciśnienie osmotyczne krwi stanowi siłę przeciwną dla ciśnienia hydrostatycznego i powoduje, że część płynu wraca do naczynia.

3

Okolo 16–18 litrów płynu tkankowego wraca do naczyń włosowatych żylnych, na skutek działania ciśnienia onkotycznego.

4

Ciśnienie onkotyczne powstaje wewnątrz naczynia włosowatego na skutek zatrzymywania w nim dużych cząsteczek białek.

5

Nadwyżka (około 2–4 litrów) przenika z przestrzeni międzykomórkowych do naczyń limfatycznych, tworząc limfę.

6

Przy ujściu żylnym naczynia włosowatego panuje niskie ciśnienie hydrostatyczne i wysokie ciśnienie osmotyczne krwi, co sprawia, że płyn tkankowy przedostaje się do żyłnej kapilary. Jednakże do żyłnej kapilary wraca mniej płynu tkankowego, niż wydostało się z naczyń. Białka gromadzą się w płynie tkankowym i nie są zwracane do żylnych naczyń włosowatych. Układ limfatyczny zbiera nadmiar płynu tkankowego i białek, a następnie zwraca do układu krwionośnego, utrzymując stały poziom płynów w organizmie.

Schemat przedstawiający powstawanie limfy i mikrokrażenie, czyli drobne tętniczki i żyły oraz naczynia włosowate narządów, w których zachodzi wymiana dyfuzyjna substancji między krwią i płynem otaczającym komórki. Strzałkami zaznaczono kierunek przepływu płynu tkankowego.

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Polecenie 1

Przeanalizuj grafikę interaktywną i wykaż udział układu krwionośnego w powstawaniu limfy.

Polecenie 2

Wyjaśnij, dlaczego osocze powinno mieć wyższe ciśnienie onkotyczne niż limfa.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Zaznacz prawidłowe dokończenie zdania.

Limfa powstaje z...

- ☐ surowicy.
- ☐ płynnej wydzieliny węzłów limfatycznych.
- ☐ płynu tkankowego.
- ☐ angiotensyn.

Ćwiczenie 2

Zaznacz elementy wspólne, znajdujące się zarówno w limfie, jak i we krwi.

- ☐ erytrocyty
- ☐ limfocyty
- ☐ trombocyty
- ☐ albuminy

Ćwiczenie 3

Zaznacz prawidłowe dokończenie zdania.

Charakterystyczną mlecznożółtą barwę nadaje limfie...

☐ zawartość mioglobiny.

☐ niskie stężenie hemoglobiny.

☐ zawartość tłuszczów.

☐ zawartość karotenu.

Ćwiczenie 4

Przypomnij sobie informacje na temat budowy układu limfatycznego oraz jego połączenia z układem krwionośnym, a następnie uzupełnij poniższy tekst.

Miejscami, w których układ krwionośny i limfatyczny łączą się ze sobą, są kąty żylne. Lewy kąt żylny to połączenie żyły szyjnej i żyły lewej. Uchodzi do niego przewód , zbierający większość limfy z organizmu. Przewód jest krótki i zbiera limfę tylko z kończyny górnej, połowy klatki piersiowej, szyi i głowy.

zewnątrznej

piersiowy

chłonny lewy

nadobojczykowej

podobojczykowej

wewnętrznej

prawej

lewej

chłonny prawy

lewej

prawej

chłonny prawy

Ćwiczenie 5

Uszereguj w odpowiedniej kolejności etapy wymiany substancji między krwią a płynem tkankowym.

Przy ujściu tętniczym naczynia włosowatego ciśnienie hydrostatyczne krwi wypycha osocze na zewnątrz.

Przy ujściu żylnym naczynia włosowatego, z uwagi na niskie ciśnienie hydrostatyczne i wysokie ciśnienie osmotyczne krwi, płyn przedostaje się do żylnych kapilary.

Układ limfatyczny zbiera nadmiar płynu tkankowego i białek, a następnie zwraca do układu krwionośnego, utrzymując stały poziom płynów w organizmie.

Do żylnych kapilary wraca jednak mniej płynu niż wydostało się z naczyń. Również białka gromadzą się w płynie tkankowym i nie są zwracane do żylnych naczyń włosowatych.

Ciśnienie osmotyczne krwi stanowi siłę przeciwną dla ciśnienia hydrostatycznego i powoduje, że część płynu jest „wciągana” do naczynia.

Ćwiczenie 6

Oceń, czy podane zdania są prawdziwe czy fałszywe.

Zdanie	Prawda	Fałsz
Skład zarówno krwi, jak i limfy jest stały.	☐	☐
Limfa płynie od serca i do serca, tak jak krew.	☐	☐
Zastawki występują zarówno w układzie krwionośnym (w żyłach), jak i w układzie limfatycznym.	☐	☐
Limfa odgrywa ważną rolę w indukowaniu i modulowaniu odpowiedzi immunologicznej oraz utrzymywaniu stałej temperatury ciała.	☐	☐

Tekst do ćwiczeń nr 7 i 8

Obrzęki limfatyczne są wynikiem zastoju chłonki na skutek zmian nabytych lub wrodzonych. Zaburzenia te powstają ze względu na fakt, że stężenie substancji obciążających układ limfatyczny w przestrzeni międzykomórkowej przewyższa zdolność tego układu do przetransportowania ich do krwiobiegu. Jedną z najczęstszych przyczyn powstawania obrzęków limfatycznych jest choroba nowotworowa.

Kinesio Taping to nowoczesna metoda fizjoterapeutyczna, którą stworzył i spopularyzował dr Kenzo Kase. W metodzie tej wykorzystuje się specjalne plastry o parametrach zbliżonych do właściwości ludzkiej skóry. Aplikacje limfatyczne można stosować na kończynach obrzękniętych i centralnie, na kwadrantach sąsiadujących z obszarami objętymi zastojem chłonki. Kinesio Taping to metoda, która niewątpliwie może stanowić cenne uzupełnienie kompleksowej terapii przeciwobrzękowej.

Na podstawie: Anna Pyszora, *Kompleksowa fizjoterapia pacjentów z obrzękiem limfatycznym*, „Medycyna Paliatywna w Polsce” 2010, t. 4, nr 1, s. 23–29.

Ćwiczenie 7

Na podstawie tekstu oraz własnej wiedzy wytłumacz, dlaczego choroba nowotworowa zwiększa ryzyko powstawania obrzęków limfatycznych.

Ćwiczenie 8

Na podstawie tekstu oraz własnej wiedzy wyjaśnij zasadę działania metody Kinesio Taping.

Dla nauczyciela

Autor: Anna Juwan

Przedmiot: biologia

Temat: Układ limfatyczny a układ krwionośny – porównanie

Grupa docelowa: uczniowie III etapu edukacyjnego – kształcenie w zakresie podstawowym i rozszerzonym

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

V. Budowa i fizjologia człowieka.

4. Wymiana gazowa i krążenie. Uczeń:

13) przedstawia funkcje elementów układu limfatycznego i przedstawia rolę limfy.

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

XI. Funkcjonowanie zwierząt.

2. Porównanie poszczególnych czynności życiowych zwierząt, z uwzględnieniem struktur odpowiedzialnych za ich przeprowadzanie.

3) Wymiana gazowa i krążenie. Uczeń:

m) przedstawia rodzaje układów krążenia u zwierząt (otwarte, zamknięte) oraz wykazuje związek między budową układu krążenia i jego funkcją u poznanych grup zwierząt,

s) przedstawia funkcje elementów układu limfatycznego i przedstawia rolę limfy.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii.

Cele operacyjne (językiem ucznia):

- Scharakteryzujesz budowę układu krążenia człowieka.
- Określisz cechę wspólną dla układu krwionośnego i limfatycznego.
- Omówisz różnice pomiędzy układem krwionośnym a limfatycznym.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- z użyciem komputera;
- rozmowa kierowana;
- ćwiczenia interaktywne;
- obserwacja;
- analiza grafiki interaktywnej;
- gwiazda pytań;
- mapa pojęć.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- arkusze z wydrukowaną gwiazdą pytań (materiały pomocnicze);
- karteczki samoprzylepne z zagadnieniami (materiały pomocnicze);
- arkusze papieru, flamastry.

Przed lekcją:

1. Uczniowie przypominają sobie informacje na temat układu krwionośnego i limfatycznego, zwracając uwagę na podobieństwa i różnice między nimi.

Przebieg lekcji

Faza wstępna:

1. Nauczyciel wyświetla na tablicy lub za pomocą rzutnika zawartość sekcji „Wprowadzenie”. Uczniowie wspólnie z nauczycielem omawiają cele lekcji i określają kryteria sukcesu.
2. **Odwołanie do wcześniejszej wiedzy.** Nauczyciel prosi uczniów, aby w grupach 4-osobowych skonstruowali mapę pojęć przedstawiającą cechy układów krwionośnego i limfatycznego. Następnie chętni uczniowie wskazują różnice i podobieństwa pomiędzy tymi układami.

Faza realizacyjna:

1. **Praca z tekstem.** Uczniowie indywidualnie zapoznają się z treścią w sekcji „Przeczytaj” i weryfikują swoje mapy pojęć opracowane we wstępnej fazie lekcji. W razie potrzeby poprawiają je i uzupełniają.
2. **Praca z grafiką interaktywną pt. „Współpraca układu limfatycznego i krwionośnego w utrzymaniu stałej objętości płynów krążących w organizmie”.** Nauczyciel wyświetla grafikę interaktywną i wspólnie z uczniami dokonuje jej analizy. Prosi podopiecznych, by wykazali udział układu krwionośnego w powstawaniu limfy (polecenie nr 1). Uczniowie pracują w parach. Ochotnicy przedstawiają swoje wyjaśnienia na forum klasy, a nauczyciel ocenia ich poprawność. Następnie uczniowie wykonują polecenie nr 2 („Wyjaśnij, dlaczego osocze powinno mieć wyższe ciśnienie onkotyczne niż limfa”).
3. **Gwiazda pytań.** Nauczyciel dzieli uczniów na trzy grupy, a następnie prezentuje na tablicy interaktywnej schemat „gwiazdy pytań” (zob. materiały pomocnicze). Objasnia uczniom, w jaki sposób powinni pracować ze schematem: na podstawie e-materiału oraz innych źródeł mają odpowiedzieć na pytania widniejące na schemacie. Następnie każdy zespół dopisuje piąte pytanie i daje je do rozwiązania innej grupie. Nauczyciel sprawdza wykonanie zadania, podchodząc do każdej grupy. Koryguje ewentualne błędy. Wybrani przez nauczyciela uczniowie kolejno prezentują wyniki prac swojego zespołu.
4. **Utrwalenie wiedzy i umiejętności.** Uczniowie samodzielnie wykonują ćwiczenie nr 5 (w którym mają za zadanie uszeregować etapy wymiany substancji między krwią a płynem tkankowym) z sekcji „Sprawdź się”. Następnie w 4-osobowych grupach omawiają prawidłowe rozwiązanie. Po upływie wyznaczonego czasu wskazany przez nauczyciela przedstawiciel grupy prezentuje odpowiedź wraz z jej uzasadnieniem. Klasa ustosunkowuje się do niej. Nauczyciel udziela uczniom informacji zwrotnej.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel zapisuje na tablicy: „Układ limfatyczny” i „Układ krwionośny”. Uczniowie losują karteczki samoprzylepne (zob. materiały pomocnicze) z hasłami lub opisami. Jeżeli hasło lub opis dotyczy jednego z układów, przyklejają kartkę pod właściwą nazwą; jeżeli obu – przyklejają kartkę między obiema nazwami.
2. Nauczyciel wyświetla temat lekcji i cele zawarte w sekcji „Wprowadzenie”, podsumowuje omawiany na lekcji materiał, wyjaśnia wątpliwości uczniów.

Praca domowa:

1. Wykonaj w domu ćwiczenia niezrealizowane na lekcji.

Materiały pomocnicze:

- Jane B. Reece i in., „Biologia Campbella”, tłum. K. Stobrawa i in., Dom Wydawniczy REBIS, Poznań 2021.
- „Encyklopedia szkolna. Biologia”, red. Marta Stęplewska, Robert Mitoraj, Wydawnictwo Zielona Sowa, Kraków 2006.

Załącznik 1. Gwiazda pytań (pdf).

Plik o rozmiarze 79.60 KB w języku polskim

Załącznik 2. Zagadnienia do losowania (pdf).

Plik o rozmiarze 168.44 KB w języku polskim

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania grafiki interaktywnej:

- Nauczyciel może wykorzystać grafikę interaktywną na lekcji „Krążenie limfy i jej znaczenie w organizmie”.